

HAYAT BİLGİSİ DERSLERİNDE KULLANILAN YÖNTEM VE ETKİNLİKLERİN TESPİTİ: LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ¹**Nur ÜTKÜR²****ÖZ**

Bu çalışmada Türkiye’de farklı üniversitelerde 1999-2015 yılları arasında yazılan lisansüstü tezlerdeki Hayat Bilgisi derslerinde öğretim yöntem ve etkinlikleri kullanılanların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Yüksek Öğretim Kurulu’nun tez veri tabanında 154 adet Hayat Bilgisi dersiyle ilgili olan tez içinden farklı öğretim yöntemlerinin ve etkinliklerin kullanıldığı, erişime açık olan 32 adet tez belirlenmiştir. Bu tezlerde yer alan öğretim yöntemlerinin ve etkinliklerin, araştırma türü, veri toplama araçları, çalışmadan elde edilen sonuçların olumlu veya olumsuz nelere etki ettiğinin analizinde veri toplama aracı olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Elde edilen verilere bakıldığında, Hayat Bilgisi derslerinde öğretim yöntemi kullanılmasına yönelik 26 yüksek lisans ve 6 doktora tezi olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarda en çok deneysel çalışmaların yer aldığı, bunu karma çalışmalar ve eylem araştırmalarının takip ettiği belirlenmiştir. Tezlerde birbirinden farklı olarak 19 yöntem/etkinlik kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu yöntem/etkinliklerden en çok kullanılanın drama olduğu ve bunu çoklu zeka etkinliklerinin takip ettiği görülmüştür. Ayrıca tezlerde genelde olumlu sonuçlara ulaşıldığı tespit edilmiştir. Ancak nicel çalışmaların 7’sinde verilen eğitimlerin akademik başarıya olumlu etkisinin olmasının yanı sıra diğer değişkenlere olan etkisine bakıldığında olumsuz sonuçlarla karşılaşıldığı belirlenmiştir. Nitel çalışmalarda verilen eğitimlerin öğrenciler üzerinde olan etkilerinin incelenen değişkenler doğrultusunda olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hayat bilgisi dersi, lisansüstü tezler, yöntemler, etkinlikler.

**IDENTIFYING THE METHODS AND ACTIVITIES USED IN LIFE STUDIES COURSES: AN EXAMINATION OF POSTGRADUATE THESES
ABSTRACT**

This study aims to examine the postgraduate theses which use instructional methods and activities in Life Studies courses and were

¹ Bu çalışma 16. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu’nda (USOS 2017) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr., İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı. mail: nur.utkur@istanbul.edu.tr

---

written at different universities of Turkey between the years of 1999 and 2015. To this end, 32 theses which are accessible and use diverse instructional methods and activities were identified out of 154 theses related to Life Studies course in the thesis database of the Council of Higher Education. Document review was used as a data collection instrument to analyze what instructional methods and activities, type of research, data collection instruments, and results achieved in the study affect positively or negatively in the theses. The data obtained show that there are 26 postgraduate theses and 6 doctoral theses regarding the use of instructional methods in Life Studies courses. It was also determined that experimental studies are the most conducted studies among them which are followed by mixed studies and action research studies. 19 different methods/activities were used in the studies. It was found that the most used method is drama which is followed by multiple intelligence activities. Moreover, theses achieved positive results in general. It was, however, determined that trainings provided in 7 of the quantitative had a positive impact on academic achievement while negative results were observed for their effects on other variables. It was concluded that trainings provided in the qualitative studies had positive effects on students in accordance with the variables examined.

Keywords: Life studies course, postgraduate theses, methods, activities

Giriş

Hayat Bilgisi dersi bireyin gerçek yaşamdan kesitlerle karşılaştığı bilgiler içeren bir ders olması yönüyle önem taşımaktadır. İlkokulun ilk yıllarında karşı karşıya geldikleri bu dersle birlikte, çocuklar okul ile doğal yaşam ortamını birleştirme imkanı kazanırlar.

İnsanların hayatlarındaki unsurların yoğun olarak yer aldığı derslerden olan Hayat Bilgisi derslerinde, öğrenciler gerçek hayatla bağlantı kurabilme fırsatıyla karşılaşmaktadırlar. Aynı zamanda bireylerin yakın çevresiyle ilişkilendirilerek işlenen bu derslerle, psikolojik, bilişsel ve sosyal gelişimlerine de katkıda bulunmaktadır (Aydın ve Gürler, 2012). Ayrıca Hayat Bilgisi dersi, ilkokul dersleri içerisinde ayrı bir öneme sahiptir ve diğer derslere göre önemli bir ayrıcalık göstermektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2009). Çünkü

çocuğun çevresine ve günlük yaşamına dair unsurlarla ilk olarak karşı karşıya geldiği derstir.

Çocuğun yaşamıyla bu derece yakından ilgili olan bu derse yönelik araştırma sorunlarının yer aldığı lisansüstü tezlerde, dersin daha iyi işlenmesine olanak sağlayan çözüm önerilerine ulaşılabilmektedir. Literatür incelendiğinde farklı ilkokul ve ortaokul branşlarına ait çeşitli lisansüstü tezlerin ele alındığı birçok çalışmaya (Can-Yaşar ve Aral, 2011; Doğru, Gençosman, Ataalkın ve Şeker, 2012; Evrekli, İnel, Deniz ve Balım, 2011; Gül ve Diken, 2009; Kabaca ve Erdoğan, 2007; Karkın, 2011; Kaya, 2013; Koç, 2016; Şahin, Calp, Bulut ve Kuşdemir, 2013; Şahin, Gögebakan-Yıldız, Duman, 2011; Tarman, Acun ve Yüksel, 2010; Tarman, Güven, Aktaşlı, 2011; Oruç ve Ulusoy, 2008; Özenç ve Özenç, 2013; Polat, 2013; Vuran ve Sönmez, 2008; Yaşar ve Papatğa, 2015) ulaşılmaktadır. Bu çalışmalarda farklı branşlara yönelik tüm tezler incelenmiş olup, tezlerin genel özellikleri ele alınmıştır.

Şahin, Gögebakan-Yıldız ve Duman'ın (2011) çalışmasında, Sosyal Bilgiler eğitimiyle ilgili olan lisansüstü tezler incelenerek, bunların özellikleri (yıllar, üniversite, okuyucuya açık olup olmama, araştırma temalarının yıllara göre dağılımı) genel olarak ele alınırken; Polat'ın (2013) çalışmasında fen bilimleri ile ilgili olan yüksek lisans tezleri incelenerek, tezlerde belirlenen birtakım özelliklere (yıllar, sayfa sayıları, danışmanların unvanları, tezi tamamlayanların cinsiyetleri, araştırma türleri, araştırma modelleri, örneklem sayıları, örneklem düzeyleri, veri toplama araçları) yer verilmiştir. Yine benzer şekilde Gül ve Diken'in (2009) çalışmasında erken çocuklukta özel eğitime ilişkin yazılan lisansüstü tezler çeşitli değişkenler (amaç, yöntem, denekler ve özellikleri, bulgular) açısından incelenmiştir. Evrekli, İnel, Deniz ve Balım'ın (2011) çalışmasında, 2005-2009 yılları arasında gerçekleştirilen fen eğitimi alanındaki lisansüstü tezlerin; amaç, önem, problem cümlesi ve/veya hipotezler, sayıltılar-sınırlılıklar ve yöntem bölümlerinin yeterlilik düzeyleri ve eksik yönleri belirlenmiştir. Matematik dersinde yapılan tezlerin incelendiği bir çalışma olan Yaşar ve Papatğa'nın (2015) çalışmasında da, tezlerin türleri, yılları, danışman özellikleri, sınıf özellikleri, konu alanları, araştırma türleri, veri toplama araçları ve veri analizi özellikleri incelenmiştir.

Literatürde Hayat Bilgisi öğretimine yönelik lisansüstü tezlerin incelendiği çalışma olarak ise, Bektaş ve Karadağ'ın (2013) çalışmasına rastlanmıştır. Bu çalışmada 2005 ve 2012 yılları arasındaki Hayat bilgisi öğretimi alanında yapılan yüksek lisans ve doktora tezi çalışmaları incelenmiştir. Tezlerin yöntemi, türü, örnekleme, veri toplama araçları, veri analizleri gibi değişkenler ele alınmıştır.

Bu çalışmada ise, yukarıda sözü edilen çalışmalarda ele alınan değişkenlere ek olarak, Hayat Bilgisi dersinde kullanılan “öğretim yöntem ve etkinliklerinin” ele alındığı tezlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çünkü çocukların yaşantılarında önem taşımakta olan Hayat Bilgisi derslerinde sınıf ortamında kullanılan yöntem, teknik ve etkinliklerin öğrencilerin aktif olmalarını sağladığı bilinmektedir. Aktifliği sağlayıcı farklı yöntem ve etkinliklerin öğrencilerin dikkatlerini toplamaları ve dersin daha verimli geçmesini sağlama özellikleri bulunmaktadır (Al Maghraby ve Alshami, 2013; Schroeder, Scott, Tolson, Huang ve Lee, 2007; Ütkür, 2016). Ayrıca son yıllarda yazılan lisansüstü tezlerde deneysel çalışmaların yapıldığı ve bu çalışmalarda çeşitli yöntem ve etkinliklerin kullanıldığı görülmektedir. Genellikle tezlerde bu yöntem ve etkinliklerin öğrencilerin başarı ve tutumlarına ne derece etki ettiği araştırılmaktadır. Bu çalışmada bu şekilde yapılan lisansüstü tezlerinin özelliklerinin bütüncül bir bakış açısıyla görülmesi amaçlanmıştır. Şimdiye kadar ulusal literatürde böyle bir çalışmaya rastlanılmadığından, bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir

Bu nedenlerden ötürü Hayat Bilgisi derslerinde hangi öğretim yöntemlerinin kullanıldığı ve bunların etkilerinin neler olduğuyula ilgili lisansüstü tezlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Hayat Bilgisi derslerinde farklı öğretim yöntem ve teknik kullanılmış, Yüksek Öğretim Kurumu veri tabanında yer alan 1999-2016 yılları arasındaki yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenmesi, elde edilen sonuçların bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması ve bu bağlamda derslerin bu doğrultuda şekillendirilebilmesi bakımından önem taşımaktadır. Belirtilen amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- 1) Hayat Bilgisi derslerinde farklı yöntem ve etkinliklerin yer aldığı lisansüstü tezlerin yılları ve üniversiteleri nelerdir?
- 2) İncelenen lisansüstü tezlerdeki çalışma grubu özellikleri nasıl farklılaşmıştır?
- 3) İncelenen lisansüstü tezlerde hangi araştırma yöntemleri ve veri toplama araçları kullanılmıştır?
- 4) İncelenen lisansüstü tezlerde Hayat Bilgisi dersinin hangi konuları yer almaktadır?
- 5) İncelenen lisansüstü tezlerde hangi yöntem ve etkinlikler kullanılmıştır?
- 6) İncelenen lisansüstü tezlerde elde edilen sonuçlar nasıl farklılaşmıştır?

Yöntem

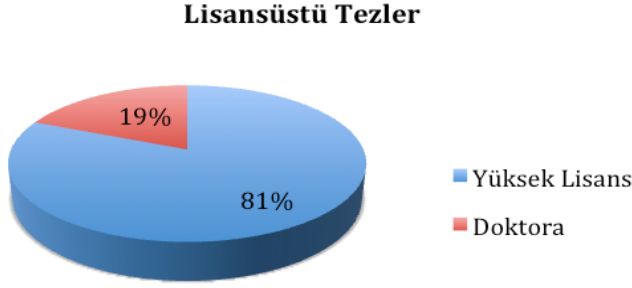
Araştırma Modeli

Nitel araştırma özelliği taşıyan bu çalışmada araştırma sorularına yanıt aranması amacıyla betimsel yöntem kullanılmıştır. 1999-2016 yılları arasında yazılan Hayat Bilgisi eğitimiyle ilgili olan ve öğretim yöntemleri ile etkinliklerin kullanıldığı lisansüstü tezlerin incelenmesi araştırılmak istenmektedir. Lisansüstü tezlerin türlerine, yıllarına, tezlerin gerçekleştirildiği üniversitelere, çalışma grubu özelliklerine, araştırma yöntemleri ve veri toplama araçlarına, hangi konuların yer aldığına, hangi yöntem ve etkinliklerin kullanıldığına ve elde edilen sonuçların özelliklerine ilişkin olarak var olan durum ortaya konmaya çalışılmıştır.

Örneklem

Bu çalışmada örnekleme Yüksek Öğretim Kurulu'nun tez veri tabanında 154 adet Hayat Bilgisi dersiyle ilgili olarak bulunan tezler içinden farklı öğretim yöntem ve etkinliklerinin kullanıldığı, erişime açık olan 32 adet lisansüstü tez oluşturmaktadır.

Grafik 1
İncelenen lisansüstü tezlerin türlerine göre dağılımı

Grafik 1’de görüldüğü üzere, bu tezlerin %81’i yüksek lisans ve %19’u doktora tezidir. Yüksek lisans tezleri 26 adet iken, doktora tezleri 6 adettir.

Veri Toplama Aracı

Tezlerde yer alan öğretim yöntemlerinin, etkinliklerin, veri toplama araçlarının, çalışmadan elde edilen sonuçların olumlu veya olumsuz nelere etki ettiğinin analizi doküman incelemesi yöntemiyle yapılmıştır. Bu amaçla ulaşılan tezler belirlenen ölçütler (tezlerin türleri, yılları, tezlerin gerçekleştirildiği üniversiteler, çalışma grubu özellikleri, araştırma yöntemleri ve veri toplama araçları, yer alan konular, yöntem ve etkinlikler ve sonuçlar) doğrultusunda incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Doküman incelemeden elde edilen veriler nitel araştırma yöntemlerinde yer alan içerik analizi yardımıyla analiz edilmiştir. Verilerinin kodlanmasında alanında uzman iki öğretim üyesinden yardım alınmıştır. Araştırmacı tarafından incelenen 32 tezin, “türü, yılı, gerçekleştirildiği üniversite, çalışma grubu özelliği, araştırma yöntemi, veri toplama araçları, içeriğinde yer alan konular, yöntem ve etkinlikler ile elde edilen sonuçlar” belirlendikten sonra diğer öğretim üyelerinin bu değişkenleri tekrar incelemeleri ve kodlamalar yapmaları istenmiştir.

Öğretim üyelerinin inceledikleri değişkenlerin her tez için ayrı ayrı olarak excel programında düzenlemeleri sağlandıktan sonra, araştırmacı ve diğer öğretim üyelerinin kodlamaları birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma için Miles ve Huberman'ın (1994) kodlayıcı güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Miles ve Huberman'a (1994) göre bu değer 0,70'in üzerinde bulunduğu analiz güvenilir sayılmaktadır. Veri toplama araçlarının analizinde farklı öğretim elemanlarının kodlayıcı güvenilirlik katsayı değerlerine Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1.

Veri toplama araçlarının güvenilirlik değerleri

Veri toplama aracı	Güvenirlik katsayısı (1. Kişi)	Güvenirlik katsayısı (2. Kişi)	Güvenirlik katsayısı (Ortalama)
Doküman inceleme	0,92	0,94	0,93

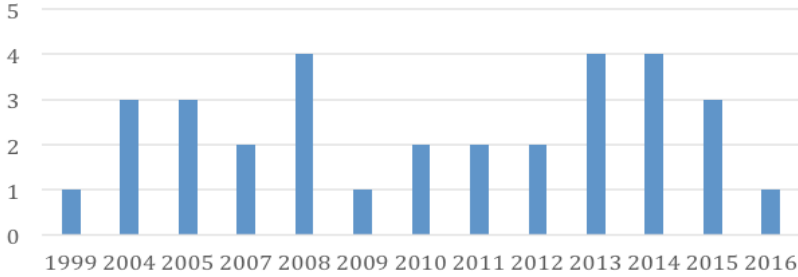
Tablo 1'de yer alan veriler doğrultusunda araştırmacı ile 1. ve 2. öğretim üyelerinin güvenilirlik katsayısı ortalamasının 0.93 çıkması dolayısıyla yapılan analizlerin güvenilir sayılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Bulgular

1) Hayat Bilgisi derslerinde farklı yöntem ve etkinliklerin yer aldığı lisansüstü tezlerin yılları ve üniversiteleri nelerdir?

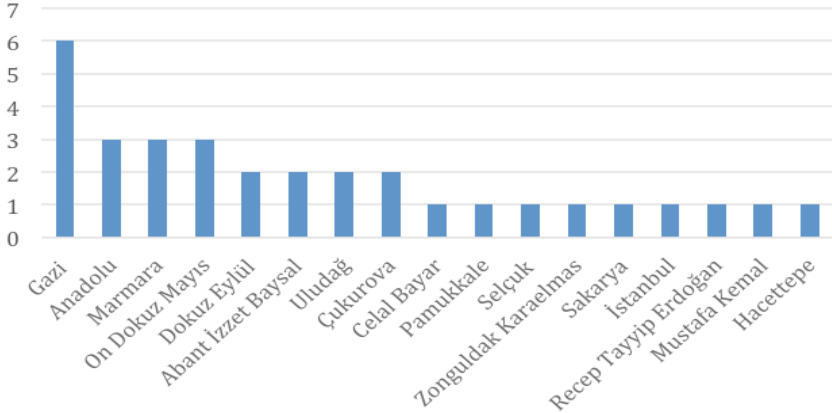
Hayat Bilgisi derslerinde farklı yöntem ve etkinliklerin yer aldığı lisansüstü tezlerin hangi yıllarda ve üniversitelerde yazıldığı ile ilgili yapılan doküman inceleme sonucunda elde edilen sonuçlara Grafik 2 ve 3'te yer verilmiştir.

Grafik 2.
Lisansüstü tezlerin yazıldığı yıllar

Grafik 2'de yer alan veriler incelendiğinde, öğretim yöntemlerinin ve çeşitli etkinliklerin kullanılarak işlendiği Hayat Bilgisi dersine yönelik tezlerin 1999 ve 2016 yılları arasında yazıldığı tespit edilmiştir. En çok sayıda (4) yazılan yıllar 2008, 2013 ve 2014'tür. Bunu 3'er teze 2004, 2005 ve 2015 yılları takip ederken, 2007, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında 2'şer tez yazılmıştır. Ayrıca en az sayıda (1) tez, 1999, 2009 ve 2016 yıllarında yazılmıştır. Tezlerin yazıldığı üniversiteler göz önüne alındığında elde edilen verilere Grafik 3'te yer verilmiştir.

Grafik 3.
Lisansüstü tezlerin yazıldığı üniversiteler

Grafik 3'e göre lisansüstü tezlerin en çok yazıldığı üniversite Gazi Üniversitesi olup 6 adet tez yazılmıştır. Bunu 3'er teze Anadolu Marmara ve 19 Mayıs Üniversitesi takip etmiştir. Ayrıca Dokuz Eylül, Abant İzzet Baysal, Uludağ ve Çukurova Üniversitesi'nde 2'şer tez yazılmıştır. Son olarak bunların dışındaki üniversitelerde yalnızca 1'er tezin yazıldığı tespit edilmiştir.

2) İncelenen lisansüstü tezlerdeki çalışma grubu özellikleri nasıl farklılaşmıştır?

Hayat Bilgisi derslerinde farklı yöntem ve etkinliklerin yer aldığı lisansüstü tezlerdeki çalışma grubu özelliklerinin nasıl farklılaştığıyla ilgili verilere Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2.

Lisansüstü tezlerin çalışma grubu özellikleri

Konunun işlendiği sınıf seviyesi	Sayı (f)
1	3
2	6
3	27
4	1
Otistik Bireyler (10-13 yaş)	2

Tablo 2'deki veriler doğrultusunda incelenen lisansüstü tezlerdeki çalışma grubu özelliklerine yer verilmiştir. Konunun işlendiği sınıf seviyeleri ilkökul 1. sınıftan 4. sınıfa farklılaşmış ve otistik bireylerle de çalışmalar yapılmıştır. İlkokul 1. sınıflarla çalışma yapılan 3 tez varken, 2. sınıflarla altı, 3. sınıflarla 27 ve 4. sınıflarla bir tez bulunmaktadır. Ayrıca Hayat Bilgisi derslerinde otistik bireylerle yapılan tezler 2 adettir. Bu çalışmalardaki bireylerin yaş grubu ise 10-13 yaş aralığındadır. İncelenen lisansüstü tezlerin çalışma grubundaki kişi sayılarına ise Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3.

Lisansüstü tezlerdeki çalışma grubu kişi sayıları	
Çalışma gruplarındaki kişilerin sayı aralığı	Sayı (f)
0-10	2
11-50	13
51-100	15
101 ve üzeri	2

Tablo 3'te yer alan lisansüstü tezlerdeki çalışma grubu kişi sayılarına bakıldığında 15 tezin "51-100" aralığında olduğu, bunu 13 tezle "11-50" aralığındaki kişi sayılarının takip ettiği görülmüştür. Lisansüstü tezlerdeki çalışma grubu kişi sayıları "0-10" ve "101 ve üzeri" gruplarında 2'şer tez bulunmaktadır.

3) İncelenen lisansüstü tezlerde hangi araştırma yöntemleri ve veri toplama araçları kullanılmıştır?

Lisansüstü tezlerde kullanılan araştırma yöntemlerine Tablo 4'ten ve veri toplama araçlarının incelenmesi sonucu elde edilen verilere Tablo 5 ve 6'dan ulaşılabilmektedir.

Tablo 4.

Lisansüstü tezlerde kullanılan araştırma yöntemleri

Araştırma yöntemi	Çeşidi	Sayı (f)
Nicel Yöntem	Deneyisel Yöntem	16
Nitel Yöntem	Eylem Araştırması	3
	Durum Araştırması	1
Karma Yöntem	Deneyisel Yöntem ve Nitel Yöntem	12

Tablo 4'te yer alan veriler incelendiğinde nicel yöntem, nitel yöntem ve karma yöntem şeklinde 3 farklı yöntemin lisansüstü tezlerde kullanıldığı tespit edilmiştir. En çok kullanılan yöntemin nicel yöntemlerden deneyisel yöntem (16) olduğu tespit edilirken, bunu karma yöntemlerden deneyisel ve nitel yöntemlerin birlikte yer aldığı 12 tezin takip ettiği belirlenmiştir. Ayrıca nitel yöntemlerden eylem araştırmasının kullanıldığı 3 ve durum araştırması niteliğini taşıyan 1 tezin olduğu tespit edilmiştir.

İncelenen lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama araçlarına Tablo 5 ve 6'da yer verilmektedir.

Tablo 5.

Lisansüstü tezlerde kullanılan nicel veri toplama araçları

Nicel Veri Toplama Araçları	Sayı (f)
Akademik başarı testi	24
Hayat bilgisi tutum ölçeği	9
Demokratik tutum ölçeği	1
Sosyal değerlendirme ölçeği	1
Empatik eğilim ölçeği	1
İletişim becerileri ölçeği	1
Öz yönetim becerileri ölçeği	1
Eleştirel düşünme ölçeği	1
Sorumluluk tutum ölçeği	1
Sosyal-duygusal uyum ölçeği	1
Torrance yaratıcılık ölçeği	1
Kavram anlama formu	1
Toplam	43

Tablo 5'te yer alan veri toplama araçları incelendiğinde, nicel araştırmalarda toplam 43 veri toplama aracının kullanıldığı belirlenmiştir.

Nicel araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama aracı 24 tezle "Akademik Başarı Testi" iken, bunu 9 tezle "Hayat Bilgisi Tutum Ölçeği" izlemiştir. Ayrıca diğer Tablo 5'te görüldüğü üzere diğer ölçeklerden ise, 1'er tezde kullanılmıştır. Tezlerde kullanılan nitel veri toplama araçlarının neler olduğuna ise Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6.

Lisansüstü tezlerde kullanılan nitel veri toplama araçları

Nitel Veri Toplama Araçları	Sayı (f)
Görüşme formu	7
Günlükler	6

Gözlem formu	5
Açık uçlu anket	3
Öğrenci portfolyosu	1
Çalışma sayfaları	1
Öğrenci ürünleri	1
Zihin haritaları	1
Ne biliyorum formu	1
Akran değerlendirme formu	1
Kendimi değerlendiriyorum formu	1
Sosyal beceriler gözlem formu	1
Toplam	29

Tablo 5'e göre nitel araştırmalara bakıldığında ise, toplam 29 veri toplama aracı kullanılmıştır. En çok kullanılan veri toplama aracının 7 tezle "Görüşme formu" olduğu, bunu 6 tezle "Günlüklerin", 5 tezle "Gözlem formunun" ve 3 tezle "Açık uçlu anketin" izlediği tespit edilmiştir. Ayrıca Tablo 6'da yer alan diğer veri toplama araçlarından ise yalnızca 1'er tezde kullanıldığı belirlenmiştir.

4) İncelenen lisansüstü tezlerde Hayat Bilgisi dersinin hangi konuları yer almaktadır?

Lisansüstü tezlerde ilkökul Hayat Bilgisi derslerinden seçilen konularının neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bununla ilgili verilere Tablo 6'dan ulaşılmaktadır.

Tablo 6.

Hayat Bilgisi tema, ünite ve konuları

Ana Temalar	Alt Temalar	Sayı (f)
Tema ve Üniteler	Benim Eşsiz Yuvam	8
	Dün-Bugün-Yarın	5
	Okul Heyecanım	2
	Çevremizdeki Canlılar	1
	Köyü Tanıyalım	1
	Hava Olayları	4
	Büyüyorum Değişiyorum	2

**Hayat Bilgisi Derslerinde Kullanılan Yöntem ve Etkinliklerin Tespiti:
Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi**

Konular	Beslenme Saati ve Sağlıklı Büyüyelim	2
	İletişim Türleri ve Teknolojisi	2
	Atatürk, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	2
	Çevremdeki Meslekler	2
	Doğal Afetler	2
	Taşıtlar ve Trafik	2
	Doğa ve Canlılar	2
	Ailemiz	1
	Yönler	1
	Toplum Hayatımız	1
	Dünya Dönüyor	1
Okul ve Sınıf Kuralları	1	
Su Damlacığının Gizemli Yolculuğu	1	
Liderlik	1	
Eşyaları Kullanıyorum	1	

Tablo 6'daki verilere göre Hayat Bilgisi dersinde yapılan bazı tezlerde tema ve ünite isimleri belirtilmişken, bazılarında yalnızca konu isimlerine yer verilmiştir. Buna göre temalardan en fazla "Benim Eşsiz Yuvam" temasının (8) seçildiği, bunu "Dün-Bugün-Yarın" (5) ve "Okul Heyecanım" (2) temalarının takip ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca ünitelerden ise 1'er kez "Çevremizdeki Canlılar" ve "Köyü Tanıyalım" ünitelerinin seçildiği belirlenmiştir.

Hayat Bilgisi derslerinde işlenen konu isimlerinin belirtildiği tezlerde ise, 2'şer çalışmada "Taşıtlar ve Trafik, Büyüyorum Değişiyorum, Beslenme Saati ve Sağlıklı Büyüyelim, İletişim Türleri ve Teknolojisi, Atatürk, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Çevremdeki Meslekler ve Doğal Afetler" konularının seçildiği tespit edilmiştir. Tablo 6'da görüldüğü gibi, bunlar dışında kalan konularda 1'er tez tamamlanmıştır.

5) İncelenen lisansüstü tezlerde hangi öğretim yöntemleri ve etkinlikler kullanılmıştır?

Lisansüstü tezler incelendiğinde kullanılan öğretim yöntem ve etkinliklerin neler olduğu ortaya konulmuştur. Bununla ilgili verilere Tablo 7'de yer verilmiştir.

Tablo 7.

Lisansüstü tezlerde kullanılan öğretim yöntemleri ve etkinlikler

Kullanılan Yöntem/Etkinlik	Sayı (f)
Drama	7
Çoklu Zeka Etkinlikleri	4
Şarkıyla Öğretim	2
İşbirlikli Öğrenme	2
Proje Tabanlı Öğrenme	2
Karikatürle Öğretim	2
Etkin Öğrenme Uygulamaları	1
Medya Destekli Öğretim	1
Doğa Eğitimi Etkinlikleri	1
Portfolyo Kullanımı	1
Oyunla Öğretim	1
Beyin Temelli Etkinlikler	1
Eleştirel Düşünme Öğretimi Etkinlikleri	1
İstasyon Tekniği	1
Şematik Düzenleyicilerle Öğretim	1
Sorgulama Merkezli Etkinlikler	1
Kavram Analizi Stratejisi	1
Örnek Olay	1
Çözümlemeli Öykü Yöntemi	1
Toplam	32

Tablo 7’de yer alan veriler incelendiğinde incelenen lisansüstü tezlerde toplam 32 yöntem ve etkinliğin yer aldığı tespit edilmiştir. Buna göre, en fazla kullanılan yöntem/etkinliğin 7 tezle drama olduğu tespit edilirken, bunu dört tezle çoklu zeka etkinlikleri, ikişer tezle şarkıyla öğretim, işbirlikli öğrenme, proje tabanlı öğrenme ve karikatürle öğretim takip etmiştir. Tablo 7’de görüldüğü gibi, bunun dışında kalan yöntem ve etkinlikler 1’er kez kullanılmıştır.

6) İncelenen lisansüstü tezlerde elde edilen sonuçlar nasıl farklılaşmıştır?

Lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen sonuçların nasıl farklılaştığına yönelik verilere Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 8.

Veri toplama araçlarından elde edilen sonuçlar

Araştırma Türü	Sonuçlar	Sayı (f)
Nicel Araştırma	Olumlu sonuç (Anlamlı fark ya da etki var)	21
	Olumsuz sonuç (Anlamlı fark ya da etki yok)	-
	Olumlu ve olumsuz sonuç	11
Nitel Araştırma	Olumlu	4

Tablo 8’e göre elde edilen sonuçların üç farklı şekilde ele alındığı görülmektedir. Nicel araştırmalarda kullanılan yöntemlerin gruplara olan etkileri incelendiğinde, deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farkın olduğu ve olumlu sonuçlara ulaşılan 21’in tezin olduğu tespit edilirken, tamamen olumsuz sonuçlara ulaşılan hiçbir tezin olmadığı tespit edilmiştir.

Olumlu sonuçlara ulaşılan tezlerde uygulanan yöntemin veya etkinliklerin öğrencilerin akademik başarılarına ve hayat bilgisi dersine yönelik tutumlarına olumlu etki ettiği (deney grubuyla kontrol grubunun akademik başarıları/tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu) belirlenmiştir.

Birden fazla veri toplama aracının kullanıldığı tezlerin 11’inde bazı veri toplama araçlarından elde edilen verilerde deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılığın gözlemlendiği yani sonuçların olumlu olduğu, bazılarında ise anlamlı farklılığın gözlemlenmediği (hem olumlu hem olumsuz sonuçlara ulaşıldığı) tespit edilmiştir. Olumsuz sonuçlara ulaşılan çalışmalarda birden fazla veri toplama aracının kullanıldığı ve çeşitli yöntem veya etkinliklerin kullanılarak eğitim verilmesinin ardından bu veri toplama araçlarının (başarı testi, ölçekler vs.) deney ve kontrol gruplarına uygulandığı tespit edilmiştir. Olumsuz sonuçlara ulaşılan bu çalışmalarda, bir test veya ölçek deney ve kontrol grupları

---

arasında anlamlı bir fark yaratırken; diğer test veya ölçek yaratmamıştır.

Nitel olan alışmaların tümünde (4) ise, kullanılan yöntem ve etkinliklerin çalışma grupları üzerinde olumlu etkilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmalarda bu etkiler ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada Yüksek Öğretim Kurumu'nun tez sayfasından ulaşılabilen Hayat Bilgisi dersinde öğretim yöntem ve etkinliklerin kullanıldığı tezlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Hayat Bilgisi dersine yönelik yazılan 1999-2016 yılları arasında yayınlanan toplam 154 tez içerisinden öğretim yöntem ve çeşitli etkinliklerin yer aldığı 32 tez seçilmiştir. Bu tezlerin 26'sı yüksek lisans ve 6'sının doktora tezi olduğu tespit edilmiştir. Doktora tezlerinin yüksek lisans tezlerine oranla oldukça az olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Bektaş ve Karadağ'ın (2013) çalışmasında da, 2005-2012 yılları arasında yayınlanan Hayat Bilgisi ile ilgili olan 52 lisansüstü tez incelenmiştir. Bu tezlerden 6'sının doktora tezi olduğu tespit edilmiştir. Doktora tezlerinin arttırılmasının önemli olduğu hususunda bu çalışmada öneri getirilmiştir.

Araştırmada incelenen tezlerin 1999-2015 yılları arasında yazıldığı ve özellikle 2008, 2013 ve 2014 yıllarında en çok sayıda tezin yazıldığı belirlenmiştir. Bu tezler birbirinden farklı olarak 17 üniversitede yazılmıştır. En çok sayıda tezin yazıldığı üniversitenin ise, Gazi Üniversitesi olduğu, bunu Anadolu, Marmara ve 19 Mayıs Üniversitelerinin takip ettiği tespit edilmiştir.

İncelenen tezlerdeki Hayat Bilgisi konularının işlendiği çalışma gruplarının 27'si ilkokul 3. sınıflardan seçilmiştir. Bunu 2, 1 ve 4. sınıflarla, otistik bireylerle yapılan çalışmalar takip etmiştir. Ayrıca çalışma gruplarındaki kişi sayılarının 51-100 ve 11-50 kişilik gruplarda yoğunlaştığı tespit edilmiştir. İlkokul 3. sınıf öğrencileriyle yapılan tezlerin diğerlerine oranla oldukça fazla olmasının nedeni, bu seviyedeki öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor seviyeleri ile okuma yazma düzeylerinin görece daha yüksek olması, küçük kas el becerilerinin daha fazla gelişmesi olabilir.

Araştırma türü açısından, incelenen tezlerde nicel, nitel ve karma olarak üç farklı yöntemin kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan en çok nicel yöntemde deneysel çalışmaların yer aldığı, bunu karma çalışmalar ve nitel yöntemde eylem araştırmalarının takip ettiği belirlenmiştir. Benzer şekilde literatürdeki çalışmalarda (Aktaş, 2013; Bektaş ve Karadağ, 2013; Gürdal, Bakioğlu ve Aktuna, 2005) incelenen lisansüstü tezlerde nicel çalışmaların ağırlıklı olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmalarda da nitel ve karma çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiği konusunda önerilerde bulunulmuştur.

İncelenen tezlerde birbirinden farklı olarak 19 yöntem ve etkinlik kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu yöntem ve etkinliklerden en çok kullanılanın “drama” olduğu ve bunu “çoklu zeka etkinlikleri”nin takip ettiği görülmüştür. Can-Yaşar ve Aral’ın (2011) çalışmasında okul öncesi alanında drama yönteminin kullanıldığı lisansüstü tezler incelenmiştir ve 40 teze ulaşılmıştır. Ayrıca Şahin, Gögebakan-Yıldız ve Duman’ın (2011) çalışmasında da, 1997-2004 yılları arasında yapılan 19 tezden 13’ünün öğretim yöntem ve teknikleri alanında yapıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca doktora tezlerine konu olan başlıca yöntemlerin işbirlikli öğrenme/kubalık öğrenme, probleme dayalı öğrenme, yaratıcı drama yöntemleri olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmaların nicel veya nitel olmalarına göre değişen, birbirinden farklı 12’şer veri toplama aracının kullanıldığı tespit edilmiştir. Nicel çalışmalarda en çok kullanılan veri toplama araçları “Başarı Testi ve Tutum Ölçeği” iken, nitel çalışmalarda “Görüşme Formu ve Günlükler”in olduğu görülmüştür. Literatürdeki çalışmalarda (Akaydın ve Kaya, 2015; Küçüköğlü ve Ozan, 2013; Şahin vd. 2013) ise, incelenen tezlerde veri toplama aracı olarak anket/ölçek ve gözlem formuna sıklıkla yer verilmiş olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Özenç ve Özenç’in (2013) çalışmasında, sınıf öğretmenleri ile yapılan lisansüstü tezlerinin 59’nun nicel veri toplama araçlarıyla, 8’nin nitel veri toplama araçlarıyla, 11’nin ise hem nicel hem de nitel veri toplama araçları kullanılarak yapıldığı belirlenmiştir.

Bu çalışmada inlenen tezlerde Hayat Bilgisi dersinde tema/ünite belirtenler ile konu ismi belirtenler olduğu tespit edilmiştir. Tema/ünite ismi belirtenlerden en çok “Benim Eşsiz Yuvam” temasında çalışmaların yapıldığı (8 adet) tespit edilmiştir.

Konu ismi belirtenlerde ise birbirinden farklı 21 adet konuda çalışmanın yapıldığı belirlenmiştir.

Ayrıca tezlerde Hayat Bilgisi derslerinde kullanılan yöntem veya etkinlikler temel alınarak bir eğitim uygulandığı ve bunun öğrenciler üzerindeki etkilerinin incelendiği tespit edilmiştir. Bu etkiler incelendiğinde, araştırılmak istenen doğrultuda genelde olumlu sonuçlara ulaşıldığı tespit edilmiştir. Ancak nicel çalışmaların 7'sinde, uygulanan eğitimlerin akademik başarıya olumlu etkisinin olmasının yanı sıra diğer değişkenlere olan etkisine bakıldığında, olumsuz sonuçlarla karşılaşıldığı belirlenmiştir. Nitel çalışmalarda ise, uygulanan eğitimlerin öğrencilerin üzerinde olan etkilerinin incelenen değişkenler doğrultusunda olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda önemli olanın nitelikli ve özgün tezler hazırlanmasına yönelik çalışmalara olanak sağlanabilmesi olduğu söylenebilir. Bu bağlamda birbirinden farklı aktif öğretim yöntemlerine yönelik eğitim programlarının ya da etkinliklerinin oluşturulması gibi özgün içerikler, sonraki çalışmalarda da kullanılabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bundan sonraki çalışmalarda ise, değişik yöntem ve tekniklerin yer aldığı makaleler taranarak bir meta-analiz çalışması yapılabilir. Ayrıca Sınıf eğitimi alanındaki temel derslerden biri olduğu için hayat bilgisi eğitimi önem taşımaktadır. Bu nedenle bu derse yönelik yazılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin artırılması öneri olarak verilebilmektedir.

Kaynakça

AKAYDIN, B. B. ve KAYA, S. (2015). Türkiye'de ilkokul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler alanında yapılan ve ulusal indeksli dergilerde yayınlanan araştırmalara yönelik bir inceleme, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(30), 251-264.

AKTAŞ, M. (2013). Yeni matematik öğretim programları ile ilgili araştırmalar için 5n-1k: Lisansüstü tezler, *Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 42(197), 209-227.

AL MAGHRABY, M. A. & ALSHAMI, A. M. (2013). Learning style and teaching method preferences of Saudi students of physical therapy, *Journal of Family and Community Medicine*, 20(3), 192-197.

AYDIN, M. Z. ve GÜRLER, Ş. A. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi: Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

BEKTAŞ, M. ve KARADAĞ, B. (2013). Hayat bilgisi öğretimi alanında lisansüstü tezlerinin eğilimleri ve değerlendirilmesi, *International Journal of Human Sciences*, 10(2), 113-129.

CAN-YAŞAR, M. ve ARAL, N. (2011). Türkiye’de okul öncesinde drama alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Dergisi*, 11(22), 70-90.

COŞKUN, İ., DÜNDAR, Ş. ve PARLAK, C. (2014). Türkiye’de özel eğitim alanında yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (2008-2013), *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 375-396.

DOĞRU, M., GENÇOSMAN, T., ATAALKIN, A. N. ve ŞEKER, F. (2012). Fen bilimleri eğitiminde çalışan yüksek lisans ve doktora tezlerinin analizi, *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 9(1), 49-64.

EVREKLİ, E., İNEL, D., DENİŞ, H. ve BALIM, A. G. (2011). Fen eğitimi alanındaki lisansüstü tezlerdeki yönetsel ve istatistiksel sorunlar, *İlköğretim Online*, 10(1), 206-218.

GÜL, S. O. ve DİKEN, İ. H. (2009). Erken çocuklukta özel eğitime ilişkin Türkiye’de gerçekleştirilmiş lisansüstü tez çalışmalarının gözden geçirilmesi, *Uluslararası Erken Çocuklukta Özel Eğitim Dergisi*, 1(1), 46-78.

GÜRDAL, A., BAKİOĞLU, A. ve ÖZTUNA, A. (2005). Fen bilgisi eğitimi lisansüstü tezlerinin incelenmesi, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 53-58.

KABACA, T. ve ERDOĞAN, Y. (2007). Fen bilimleri, bilgisayar ve matematik eğitimi alanlarındaki tez çalışmalarının istatistiksel açıdan incelenmesi, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22), 54-63.

KARKIN, A. (2011). Müzik bilimleri alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi, *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2), 143-149.

KAYA, M. (2013). Coğrafya eğitiminde yönelimler: 2012 yılına kadar yapılan lisansüstü tezler üzerine bir meta-analiz çalışması, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27, 282-313.

KOÇ, E. S. (2016). Türkiye’de ilköğretim programlarının değerlendirilmesine yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16(1), 198-216.

KÜÇÜKOĞLU, A., ve OZAN, C. (2013). Sınıf öğretmenliği alanındaki lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(12), 27-47.

MILES, M. B. & HUBERMAN, A. M. (1994). *An Expanded Sourcebook Qualitative Data Analysis*. London: Sage Publications.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI (2009). *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi 1-3. Sınıflar Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

ORUÇ, S. ve ULUSOY, K. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi alanında Yapılan tez çalışmaları, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 121-132.

ÖZENÇ, M. ve ÖZENÇ, E. G. (2013). Sınıf öğretmenleri ile yapılan lisansüstü eğitim tezlerinin yöntem bölümü açısından incelenmesi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 133-142.

POLAT, M. (2013). Fen bilimleri eğitimi alanında tamamlanmış yüksek lisans tezleri üzerine bir araştırma: Celal Bayar Üniversitesi örneği, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 46-58.

SCHROEDER, C., SCOTT, T. P., TOLSON, H., HUANG, T. & LEE, V. (2007). A meta-analysis of national research: effects of teaching strategies on student achievement in science in United States, *Journal of Research in Science Teaching*, 44(10), 1436-1460.

ŞAHİN, M., GÖĞEBAKAN-YILDIZ, D. D. ve DUMAN, R. (2011). Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitimi tezleri üzerine bir değerlendirme, *Journal of Social Studies Education*, 2(2), 96-121.

ŞAHİN, D., CALP, Ş., BULUT, P. ve KUŞDEMİR, Y. (2013). Sınıf öğretmenliği eğitimi bilim dalında yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli kriterlere göre incelenmesi, *Journal of World of Turks*, 5(3), 187-205.

TARMAN, B., ACUN, İ. ve YÜKSEL, Z. (2010). Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki tezlerin değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 725-746.

TARMAN, B., GÜVEN, C. ve AKTAŞLI, İ. (2011). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan doktora tezlerinin değerlendirilmesi ve alana katkıları, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 391-410.

ÜTKÜR, N. (2016). Öğretmenlerin kullandığı yöntem ve

teknik farklılıkları: Hayat bilgisi dersi örneği, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 16 (USBES Özel Sayı II), 1631-1651.*

VURAN, S. ve SÖNMEZ, M. (2008). Sosyal geçerlik kavramı ve Türkiye’de özel eğitim alanında yürütülen lisansüstü tezlerde sosyal geçerliğin değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi *Özel Eğitim Dergisi, 9(1), 55-65.*

YAŞAR, Ş. ve PAPATĞA, E. (2015). İlkokul matematik derslerine yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi, *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2), 113-124.*

YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

